

Konference k desetiletí Společnosti Petra Parláře

Ing. arch. Tomáš Hradečný – Proč nejsem urbanista

Karel Čapek se ve dvacátých letech minulého století vypsál z mučivé neschopnosti být komunistou nepřilíš přesvědčivou esejí o sounáležitosti s chudými. Nazval ji „Proč nejsem komunistou?“¹⁾ Jeho bratr Josef byl přímočařejší a ve stejnojmenné práci²⁾ odsoudil komunistickou touhu po moci a zoufalou nekulturnost. Ladislav Jehlička se v polovině osmdesátých let v silvestrovském šuplíkovém fejetonu „Proč nejsem chartista“³⁾ vysmál snaze disentu o dialog s komunistickou mocí. Jak Čapkové, tak Jehlička měli ke svým projevům důvod - otázku proč nejsou tím či oním jim pravidelně a neodbytně pokládal někdo z jejich okolí. Naproti tomu Václavu Bělohradskému otázku, proč není antikomunistou, nikdo nepoložil. Jako ideologický pilíř našich středolevých sil si ji onehdy v Právu⁴⁾ položil sám, aby mohl prezentovat svou úvahu o zhoubnosti rétoriky polarizace, k jejímž obětem se vzápětí nevědomky přiřadil. Zaměnil totiž ryzí, opravdový, žitý antikomunismus, jež si člověk nevybírám, ale je mu dán, s antikomunismem proklamovaným, který přisoudil ponejvíce pravicovým novinářům a intelektuálům, falešně volajícím po morálce. Vymezuje-li se Bělohradský jako jejich antipod, potom chce být levicovým intelektuálem. Opravdoví antikomunisté ho přirozeně budou mít za komunistu, který to ovšem o sobě neví.

Ani mně otázku, proč nejsem urbanista, nikdo nepoložil. Neudělal jsem to ani sám. Jsem architektem a jako takový i v nejsušnější úloze řeším otázku vztahu stavby k blízkému i širokému okolí, jeho struktuře v místě i čase. Pavel Hnilička říká: „Dobrý architekt musí umět nakreslit i kus města.“⁵⁾ Možná ne doslova, ale musí si ho umět představit a měl by ho i předvídat, aby dům vzniklý na jeho stole v reálu takzvaně seděl. Dobrý architekt musí mít oči urbanisty.

Kdo vlastně takový urbanista v našem kontextu je a co formuje jeho práci? V době vzniku Zemských stavebních řádů v konci devatenáctého století byl tvůrcem městských polohovacích plánů zohledňujícím stávající stav a budoucí regulace veřejných prostor a staveb při splnění požadavků na zdraví, bezpečnost, dopravu a krásu. Dlužno poznamenat, že ještě v roce 1914 byla v Čechách pouze tři a na Moravě čtyři města, kterých se tyto předpisy týkaly.⁶⁾

V roce 1918 a následujících došlo k událostem, které zásadně ovlivnily mentální rámec naší země a ovlivňují ho dodnes. Nejde ani tak o samotný vznik republiky, jako o uplatnění jazykového principu pro definici národa oproti švýcarskému modelu, slibovanému Masarykem a Benešem velmocím s vidinou jejich podpory pro svou věc. Zejména však jde o pozemkovou reformu realizovanou v letech 1919-1921. Rozbití osvědčeného územního členění v podobě velkostatků na politické okresy společně se vznikem Státního pozemkového úřadu, který „rozděloval půdu mezi český lid“, znamenalo počátek procesu převzetí moci nad územím anonymním státním aparátem. Boj proti soukromému vlastnictví dále rozvíjeli levicoví intelektuálové i architekti v opojení kolektivismem během celé první republiky. Průvodním znakem celého procesu je pozvolné odcizování ve vztahu každého jednotlivce k půdě. Postupné střídání stavu obdarování a okradení státní mocí v průběhu celého dvacátého století mělo pro mentalitu společnosti

devastující následky, v lepším případě v podobě lhostejnosti, v horším se projevilo bezohledným drancováním území za účelem zisku.

Beneš svým podpisem smlouvy se Stalinem v roce 1943 nejenom předal klíče od střední Evropy bolševismu ⁷⁾, ale současně komunistům připravil půdu pro stoprocentní kontrolu nad územím, jehož třetina zůstala po odsunu Němců, Poláků a Maďarů z pohraničí zemí nikoho, odsouzenou k experimentům sociálního inženýrství. Těto činnosti samozřejmě neušlo postupně ani vnitrozemí. Cíle a úkoly ideologizovaného plánování se staly pevnou součástí zákona a natrvalo zdeformovaly profesi urbanistů do role územních plánovačů.

Městské prostředí dnes definují tito územní plánovači, jako multioboroví sumátoři oklešťujících podmínek, zakázaných oblastí a nadřazených liniových staveb, díky nimž se město nemůže, nebo nesmí svobodně rozvíjet. Výsledkem jejich činnosti jsou barevná schémata se specifikací ploch a jejich funkčního využití, vytvářející iluzi rozvoje sídla, poplatnou politickým a ekonomickým tlakům skupin i jednotlivců, kterým tito plánovači podléhají. Systém, který spoluvytvářeli, je zbavil odpovědnosti i motivace. Urbanista jako kreativní vizionář nových podob obcí, měst a jejich částí není potřeba. Obor urbanismu u nás už bezmála sto let neexistuje. Urbanistou tedy nejsem, nemohu jím být, i kdybych chtěl.

V úvodu zmíněný Ladislav Jehlička v osmdesátých letech situaci společnosti provokativně glosoval: „Nebylo by bývalo lepší, kdybychom to v roce 1945 udělali obráceně: sami se odsunuli a Němce nechali tady?“ ⁸⁾ V reflexi následné dvacetileté polistopadové zkušenosti si o této otázce může každý popřemýšlet sám.

---

1) Čapek Karel, Proč nejsem komunistou? - Přítomnost, 12/1924

2) Čapek Josef, Proč nejsem komunistou? - Přítomnost, 1/1925

3) Jehlička Ladislav, Proč nejsem chartista - Křik Koruny svatováclavské, Torst, Praha, 2010

4) Bělohradský Václav, Proč nejsem antikomunistou - Právo, 18.7.2009

5) Hnilička Pavel, Rozhovor - Magazín Hospodářských novin, 9/2012

6) Tauchen Jaromír, Salák Pavel, Říšská sbírka zákonů, Moravská sbírka zákonů (1849 – 1918) - virtuální knihovna, www.is.muni.cz

7) Kalvoda Josef, Role Československa v sovětské strategii, Dílo, Kladno, 1999;

Czechoslovakia's Role in Soviet Strategy, University Press of America, New York, 1978

8) Jehlička Ladislav, Glosy - Křik Koruny svatováclavské, Torst, Praha, 2010